

מפגש בין שונים: איך מתי ולמה?

מוחמד דראושה*

תלמידי ישראל אינם מכירים את עמיתיהם בני גילם מהקהילות האחרות בכלל ומהחברה הערבית בפרט. הרעיון להפגיש תלמידים מקבוצות שונות מבוסס על הרצון לעודד היכרות ביניהם, למנוע סטראוטיפים, פחד ושנאה ולקדם תפיסה של מרחב משותף שנחלק עם אחרים. זה הרעיון העומד בבסיסם של המפגשים בין בני נוער יהודים וערבים, מוסלמים ודרוזים, דתיים וחילונים, חרדים ודתיים. עם זה ההערכה היא כי רק כ-5% מבני הנוער נפגשים עם תלמידים מקהילה אחרת במסגרת לימודיהם. רוב המפגשים נערכים בסיוע ארגוני החברה האזרחית, שמציעים הנחיה לצוות המורים לפני הפעילות ומובילים את המפגשים עצמם. רק בתי ספר אחדים פועלים באופן עצמאי, יוצרים קשר עם בתי ספר מקהילה אחרת ויוצרים שיתוף פעולה ביניהם.

מודלים של מפגשים

למפגשים חמישה מודלים עיקריים:

מודל השערות המגע – על פי מודל זה מטרת המפגש לקדם היכרות הדדית, לבנות שותפות וחברויות ולהפחית פחדים וסטראוטיפים. מודל זה מדגיש אינטראקציה, יחסים בין-אישיים ומנהגים משותפים, ובדרך כלל מתבסס על חוויה חיובית.

המודל המעמית – מודל זה מדגיש את הסכסוך ומתמקד בזהויות קבוצתיות ולאומיות (ולא בזהויות אישיות) ובאינטראקציות על בסיס קבוצתי (ופחות באינטראקציות על בסיס אישי). המודל המעמית שואף להביא לידי שינוי חברתי על ידי העלאת המודעות למוקדי העימותים, הכרת השוני והענקת לגיטימציה הדדית.

מודל הנרטיב – על פי מודל זה שיטות כגון סיפור סיפורים משמשות להכרת הנרטיב של האחר. המודל הנרטיבי כולל אלמנטים ממודל השערות המגע לצד אלמנטים של המודל המעמית, ודרך הסיפורים המסופרים עוסק בזהויות אישיות, משפחתיות וקבוצתיות. המודל הנרטיבי אינו עוסק ישירות בשינוי חברתי, אלא רק בעקיפין דרך הזהות האישית.

מודל המטרות המשותפות – מודל זה מניח כי עבודה על משימה משותפת שמכוונת להשיג מטרת-על הרלוונטית לשני הצדדים תקרב בניהם ותיצור זהות-על משותפת, אינטרסים משותפים ובסיס לשותפות אזרחית, כלכלית ומרחבית.

הפריה חינוכית – המודל מבוסס על שילוב מורים בני קהילה עמיתה בתוך בית הספר והפיכתם לשגרירי תרבות לתקופה ממושכת. הוא מביא לידי הקניית ידע מגשר כמו דו-לשוניות, אזרחות או מקצועות אחרים, וליצירת חוויות שהופכות את האחר לחלק לגיטימי מהמרחב האישי.

למודלים אלו יש להוסיף את בתי הספר הדו-לשוניים, שבהם מורים ותלמידים מכמה קהילות לומדים יחד.

* מוחמד דראושה, מנכ"ל שותף גבעת חביבה.

מחקר רב נעשה עד כה על האפקטיביות של מפגשים בין בני נוער על פי מגוון המודלים וכן על השפעת המפגשים על שינוי עמדות בקרבם לאורך זמן. הדעות עליהם חלוקות, אבל נראה כי הדעה הרווחת היא שכדי שמפגשים יהיו אפקטיביים עליהם להיות ממושכים ולא חד-פעמיים, לכלול אלמנט חד-קהילתי מכין ורפלקטיבי ולא רק מפגש, וכן לכלול רכיב של פרויקט משותף ושילוב של כמה מהמודלים. אמנם לא די בהיכרות ובמגע, אבל אסור להסתפק בעימות.

שאלות לדיון

- אילו יוזמות ומודלים למפגשים הם אפקטיביים? באילו הקשרים?
- איזו אוכלוסייה מתאימה למפגשים? ילדים בית הספר היסודי, חטיבת הביניים, נערים בבתי ספר תיכון, פרחי הוראה, מורים, מנהלים?
- כיצד אפשר להוביל מהלך מערכתי שיהפוך את המפגשים לחובה? מהי המדיניות הרצויה?
- האם אפשר לחייב בתי ספר מכל זרמי החינוך להיפגש זה עם זה? האם זה רצוי?
- כיצד אשר לקדם יוזמות מן השטח (של רשויות מקומיות ובתי ספר) ולתמוך בהן?